

De gang door een wormhole

Lenie van Schie

Dood. De eerste associatie is leeg, afgestorven – ik zie een verwoest natuurlandschap, het bos gedurende weken van droog voorjaarsweer. En hoe de regen de bomen en struiken weer doet ademen, tot leven wekt. Dood = zonder adem, zonder beweging, passie, verandering, transformatie. Dood = dood.

Een dood mens ligt op zijn bed. Ze hebben hem afgelegd, het leven dat nog restte in geuren, zweet, snot en bloed, van hem afgewassen en hem schone kleren aangetrokken, het lichaam voelt koud op een manier die je nergens anders aantreft. Het is koude met een diepte. En toch ligt daar iets, iemand met een verleden, iemand die je kende, iemand die je wellicht lief is/was, ooit mijn vader. Dood en levensgroot aanwezig.

Toen ik na zijn dood het huis binnenkwam – het afleggen was al gebeurd, daar was ik niet bij – was alles licht, zweefde zijn wezen daar ergens hoog in het huis, vrijgemaakt. Het was een ongelooflijk proces voor hem om te accepteren dat hij ging sterven aan de ziekte die hij had. Na de operatie was hij een wrak, in het ziekenhuis gaven ze hem nog drie weken. Hij leefde nog drie maanden, de tijd die hij nodig had om afscheid te nemen, van sombere in zichzelf

gekeerdheid bewoog hij naar kwetsbaarheid en openheid. Ik kreeg de vader die ik altijd wilde, van wie ik wist dat hij bestond, vlak voordat zijn lichaam stierf.

GROEI DIE NOOIT STOPT

‘Al het fysieke leven eindigt in de dood. Er is een interactie tussen de levenskracht dat een lichaam tot leven wekt en de wet van de entropie: alles sterft af.’ Ik zit in de zomerretraite van Hameed Ali, beter bekend onder zijn schrijversnaam A.H. Almaas. De titel van de retraite luidt: *Living, dying, death and beyond*. ‘In het begin is het fysieke leven, als het gezond is, vol vitaliteit. Pure levenskracht die leidt tot orde, beweging, handelen, tot de ontwikkeling van hart, van emoties en denken en je bereikt de bloei van het leven. Daarna zet het proces van algemene achteruitgang in. Het lichaam veroudert, gezondheid en vitaliteit nemen af, de levenskracht vermindert en het lichaam begint af te sterven.’

‘Voor mij houdt het op na de dood.’ Mijn broer is stellig, weet het zeker. En hij wil die aftakeling van het leven vóór zijn. Misschien is het moedig om te durven denken dat eindigheid echt eindig is. Voor mij is het een raadsel hoe iemand dat zo zeker kan zeggen. Ik voel me leeftijdlozer worden in de jaren die optellen, die zich laten kennen in de stramheid van het lichaam, een pijnlijke rechterschouder, in de diagnose slijtage. Er leven in mij tal van invallen en herinneringen die onverklaarbaar zijn als dit ene leven het enige zou zijn. En er is meer, veel meer.

‘De dood overkomt het lichaam, niet jou’, las ik op een facebookpagina geschreven naar aanleiding van de dood van een vriend. Dat ‘jou’ leeft door, weet ik. Het is ons individuele bewustzijn hoorde ik lang geleden in de Diamantbenadering: de ziel. Die ging, leerde ik nog veel langer geleden in het katholicisme, na de dood naar de hemel. De betekenis van het leven op aarde in deze godsdienst was vastgelegd in de eerste vraag in de catechismus: ‘Waartoe zijn wij op aarde?’ Het al jong in mij ingeprente antwoord luidt: ‘Wij zijn op aarde om God te dienen en daardoor hier en hiernamaals gelukkig te zijn.’ God was voor mij in die tijd een autoritaire abstractie die toekeek of je wel diende: je ouders, de kerk, de priesters, de macht. Het was de magie die ik ervoer in de rituelen in de katholieke diensten, waardoor ik als kind wist dat er meer was. En Jezus sprak tot mij.

Gaat een verhaal over de dood juist niet over die korte tijdspanne waarin we vertoeven op deze wonderschone planeet in een ongelooflijk vernuftig lichaam met een ziel die wil groeien,

die ontdekkingsstochten onderneemt als we jong zijn en nieuwe regionen betreedt als we ouder worden, groei die nooit stopt. In mij gloeit en siddert het nog net zo hard als toen ik rond mijn twintigste ontdekte dat er iets in mij niet klopte. In de periode die we op aarde doorbrengen krijgen we tal van uitdagingen aangereikt. We zijn hier niet voor niets.

MOGELIJKHEDEN

Er is een zin in de Soefi traditie die mij lief is: *'I was a hidden treasure and I loved to be known; therefore I created the worlds, visible and invisible.'* God, het AL, het Naamloze, kent hetzelfde verlangen tot realisatie als in zoveel mensen leeft: worden die je bent, samenvallen met je kern. Mij voerde dat verlangen de donkerte in, die op afstand werd gehouden door pogingen om iemand te zijn, ze liet me de patronen zien waarin ik gevangen zat en voerde me mijn lijf in, de verkrampde spieren en ingehouden adem. Het verlangen was als een liefdevolle gids aanwezig in verdriet en woede, in de haat en in de liefde. Allengs wordt het lichter, kan ik me zomaar terugvinden in een heldere lavastenen grot waar wijsheid woont, acceptatie en verdraagzaamheid, liefde, diepzwart en puur, of in de leegte waar ik niet langer een iemand ben. Wezenlijke processen schuren en polijsten de ziel, zoals een parel groeit in een schelp, in zand en water. Leven *in* de wereld, *where the rubber meets the road*, maar niet *van* die wereld zijn.

‘In het leven krijgen we de mogelijkheid om te leren, onszelf tot uitdrukking te brengen, veel verschillende ervaringen op te doen, te dansen, te schrijven, moeder te worden en vader, rechter of staalbewerker. Het leven op aarde biedt ons een oneindig aantal nieuwe mogelijkheden.’ Ik ben terug in de retraite waar Almaas ingaat op mogelijke betekenissen van het leven. ‘Dit leven bereidt ons ook voor op sterven en de dood, bereidt ons voor op de gang door een *wormhole* naar een andere manier van zijn, een transitie. Hoe meer we deze overgang gewaar zijn, deze bewust meemaken, hoe meer dit ons een nieuwe mogelijkheid bieden om van te leren.’

Iets verschuift in mijn hoofd nu ik deze zinnen neerschrijf. Dood. Ik ken dood op twee manieren. In het ene perspectief is er tijdloosheid, oneindigheid, ruimte en leegte van waaruit een ‘ik’ de aardse manifestatie vanaf een afstand ziet. Alles is stil en rustig, kalm. De andere dood maakt me angstig: het is het feit dat iets ophoudt, stopt, niet langer bestaat. Want dat gebeurt echt! ‘Dood’gaan is afscheid nemen, separeren, laten gaan. Het lichamelijke hier zijn stopt en daar is niets mis mee. Maar ik krijg die twee perspectieven niet bij elkaar.

En voor het eerst besef ik dat ‘dood’gaan impliceert dat ik mijn strijd met het leven – al jong ontstond dat gevoel ‘dat ‘ik’ ‘het’ voor elkaar moest krijgen’ – op moet geven. Ooit hielp die instelling me om de angst in toom te houden. Dat ooit is voorbij, ik gaf al heel wat op. Het gaat hier, realiseer ik me, niet om angst voor de dood; hier is doodsangst, een oerangst die niets te maken heeft met de overgang na het aardse leven. Deze angst vraagt om doorvoeld en begrepen te worden opdat hij oplost.

Hoe vollediger het leven is geleefd, hoe tevredener je de overgang maakt naar de andere dimensie, hoor ik Almaas zeggen: ‘De dood is een voorbereiding op de continuïteit van leven, door de dood heen en daar voorbij.’ Ik word nieuwsgierig naar die overgang, naar het vervolg in een andere tijdzone, een andere dimensie. Ik vraag het verlangen om ook hier mijn gids te zijn.